

T H E S I S I.

S Atis scitè dictum est & accommodatè, N O S C E T E I P S U M. Ut autem hoc observatu dignissimum verbum eò meliùs contemplemur & consideremus, putavimus tempus sine fructu non abiturum, si hominem ejusque naturam diligenter inspiciamus. Ab ejus igitur definitione initium faciemus.

2 *Homo est animal rationale.*

Homo secundum communem & receptam sententiam dicitur ab humo, ab altera sui parte, videlicet corpore, quod ex humo est factum: vel (ut Scalig. placet) ab ὁμῶς simul, eò quòd homo animal sit πολιτικόν, delecteturq; conversatione cum aliis. Notandum est autem, quum dicitur animal, intelligi communem naturam, videl. substantiam corpoream vitæ & sensu præditam.

3 *In homine considerantur principia & affectiones.*

4 *Principia sunt corpus organicum humanum, & anima.*

5 *Corpus humanum est corpus organicum, per quod anima vires ad functiones sibi proprias commodè exercere potest.*

6 *Partes corporis humani sunt vel continentés, vel contentæ.*

7 *Continentes sunt, quæ propter soliditatem continent contentas. Dicuntur ab aliis solidæ.*

8 *Continentes dividuntur in similes & dissimiles; seu, quod idem est, in homogeneas & heterogeneas.*

9 *Partes similes, sunt partes simplices, quarum substantia prorsus est eadem, nec ex diversa speciei particulis constat. Ideoque eandem cum toto naturam habent & appellationem.*

10 *Sunt, vel spermatica, vel sanguinea.*

11 *Spermatica sunt, quæ immediate generantur ex semine, resecta vel quocumq; modo amissa nunquam renascuntur: ut, os, cartilago, ligamentum, membrana, arteriæ, venæ, nervi, fibræ, &c. Videantur Anatomici.*

12 *Sanguinea sunt, quæ ex sanguine coagulantur, & si rumpantur, renasci queunt: ut, adeps, caro.*

13 *Disimilares sunt partes, ex similaribus composita.*

14 *Disimilares partes sunt vel exteriores, vel interiores.*

15 *Exteriores sunt, quæ absq; sectione videri queunt.*

16 *Suntq; vel principales, vel minüs principales.*

17 *Principales, à quibus reliqua oriuntur: ut, caput, truncus & artus.*

18 *Caput est pars disimilaris exterior, in summo loco posita, cerebrum, sensuumq; organa continens & muniens. Partes ejus duæ sunt: cranium & facies. Cranium est os densum, caput universon, & maximè cerebrum muniens & continens. Facies est pars capitis cranio subjecta, usque ad mentum exporrecta, comprehendens sub se frontem, oculos, aures, nasum, genas, os & oris partes; ut sunt dentes, gingiva, lingua, palatum, fauces & mentum.*

19 *Truncus est pars proxima post caput, collo constans & thorace. Collum inter caput & thoracem est positum, per quod transeunt guttur & gula. Anterior ejus pars vocatur jugulus: posterior cervix. Thorax comprehenditur costis. Bauh. de corpore. Sumitur autem hoc vocabulum vel strictiùs, vel latiùs. Strictiùs pro ea parte, quæ est infra collum & supra diaphragma, & continet cor & pulmonem. Latiùs, ut hoc in loco, pro tota illa parte, quæ est à collo ad ossa coxendicis. Thoracis partes sunt vel anteriores, ut pectus & venter: vel posteriores, ut dorsum & podex.*

20 *Artus sunt membra ex corpore explantata, & in brachia & pedes dividuntur. Brachia sunt totum illud, quod est à scapula ad digitorum apices, & distribuitur in lacertum, cubitum & manum. Pes est pars corporis, quæ à natibus est usque ad plantam, & constat femore, tibia, & pede parvo. Bauh. de corpore.*

21 *Hucusque brevissimè de partibus disimilaribus exterioribus actum est: sequuntur jam partes interiores, quæ absq; sectione videri nequeunt.*

22 *Suntq; vel in supremo ventre, vel in medio, vel in infimo.*

23 *In supremo ventre est cerebrum, quod est substantia alba, mollis & medullaris; dupliciq; meninge contegitur. Græcè vocatur ἐγκεφαλον, & est officina sensuum interiorum, lucisque divinæ, quantum in homine, domicilium. Matth. Dress. libr. i. de corpore. Cerebri meninx est tum pia, tum dura mater. Pia mater est tenuis membrana interior, cingens cerebrum immediatè tanquam involucrium. Dura, dicitur mem-*

membrana supra piam; durior, cranio alligata. Cerebro adhæret cerebellum sub occipite, per quod cerebri substantia derivatur in spinam dorſi.

24 *In medio ventre sunt cor & pulmo.* Medius venter involvitur membranæ, quæ dicitur pleura.

25 *Cor est pars principalis ventris medii, dura, spissa & bene compacta, figuram pyramidis utcumq; imitans, sub στήθος sita, ut sit fons vitæ & spirituum vitalium.* Cor Græcis dicitur καρδιά. Στήθρον denotat hîc mediam partem pectoris, sub qua cor est situm. Cordi duo sunt sinus, dexter & sinister. Dexter pulmonibus per venam arterialem communicat sanguinem. E sinistro oritur aorta, omnium arteriarum truncus. Postremò nec hoc omitendum, quod περικάρδιον est involucrum seu membrana, cor tanquam arca cooperiens. Vulgò appellatur capsula cordis.

26 *Pulmo est pars rara, levis, spongiosa, coagulatiq; sanguinis spuma instar, respirationi & voci inserviens.* Græcè πνεύμων. Distinguitur pulmo duas in partes, interventu mediastini, cujus beneficio anterior sternò, posterior vertebris quasi connectuntur, & suspensæ tenentur. Bauh. de corpore.

27 *In infimo ventre sunt partes, quæ inserviunt vel nutritioni, vel generationi.* Infimus venter involvitur membranæ, quæ dicitur peritonæum.

28 *Nutritioni designata partes, inserviunt vel concoctioni primæ, vel secundæ.*

29 *Concoctioni primæ inserviunt œsophagus, ventriculus & intestina.*

30 *Œsophagus est canalis, vehens cibum ab ore in ventriculum. Alio nomine Gula dicitur.* Germanicè dieproviantrohr/ oder der schlundt.

31 *Ventriculus gule adhæret, substantia est membranæ, figura oblonga; sub diaphragmate inter jecur & lienem medium ferè locum occupat, ut sit organum χυλώσεως.* Græcè γαστήρ sive κοιλία. Duo habet orificia seu ostia, superius & inferius. Superius cibum & potum accipit. Inferius mittit chylum & superfluitates ad intestina, quæ partim optimam chyli partem per venas mesaraïcas ad epar mittunt, partim inutilem per alvum deiciunt. Græcis hoc inferius orificium πύλωρ, nobis janitor nuncupatur. Fuchf. lib. I. inst. Med. cap. 12.

32 Intestina sunt partes oblonga, rotunda, concava, pyloro ventriculi annexa. Græcis dicuntur ἑντερά. Sunt autem alia intestina gracilia, alia crassa. Gracilia, quæ sunt tunicâ tenuiore: ut 1. duodenum. 2. jejunum. 3. ileum. Crassa intestina sunt densiore tunicâ. Numerantur itidem tria: 1. cæcum. 2. colum. 3. rectum. Matth. Dress. ut & clariss. præses in disp. Sigenæ habitâ de anima & corpore.

33 Secunda concoctioni inserviunt epar, vesica fellis, splen, renes & vesica urinaria.

34 Epar est pars carnosâ, instar coagulati sanguinis rubescens, proximè sub diaphragmate sita in dextro hypochondrio. Græcis ἥπαρ, Latinis jecur vocatur.

35 Vesica fellis est pars membranea, unicam & simplicem habens tunicam, folliculus in medio epate, pyro longiusculo similis, qui bilem flavam seu sel excipit. Græcè κίστις χολιδόχον, Germanicè die blase darinn die gall ist.

36 Splen est pars carnosâ, lutosi & seculenti sanguinis in jecore confecti receptaculum, situmq; in sinistro hypochondrio. Σπλῆν Græcè, Germanicè das milz.

37 Renes sunt viscera substantie carnosâ & solida, in tergo super lumbos & vertebrae collocata, ad recipiendum ex epate per venas emulgentes serosum sive aqueum humorem, eumq; per ureteres ad vesicam urinariam expellendum, unde excernitur, & dicitur urina. Renes Græcè νεφροί: suntque duo: dexter, qui sub epate; & sinister, qui sub splene situs est.

38 Vesica urinaria, est pars membranosa, rotunda, urinam in se recipiens, cujus fundus est amplior, orificium angustius: sita est in hypogastrio, & colligit ac retinet urinam, donec necessitatis tempore expellatur. Germanicè die harn blase & simpliciter die blase.

39 Partes generationi inservientes, sunt vel utriq; sexui communes, vel peculiare.

40 Communes sunt vasa seminaria, semini conficiendo destinata.

41 Vasa seminaria sunt vel preparantia, vel perficientia.

42 Preparantia sunt, quæ seminis preparant materiam, ut vena & arteria.

43 Perficientia sunt testes, qui semen preparatum excoquant & perficiunt.

44 Partes uni sexui peculiare sunt virga & uterus. Virga in viro, uterus in foemina est. Legantur anatomici.

45 Atq; hætenus habuimus præcipuas partes continentes: contenta sunt, quæ continentibus continentur.

46 Suntq; humores, vel spiritus.

47 Humor est corpus liquidum & fluidum, vita conservanda destinatum. Vocatur humor vitalis ad differentiam humoris naturalis.

48 Humor est vel innatus, vel adventitius. Ille à semine & sanguine menstruo oritur, unde radicalis nominatur: hic verò ex meliori alimenti parte profiscitur, & reficit humorē innatum: ut chylus & ex chylo ortus, putà sanguis, bilis flava, pituita, bilis atra, ros & gluten. Eodem etiam pacto dividitur spiritus, qui est halitus calidus & humidus, ex optima humoris parte genitus, ut sit fundamentum vite.

49 Hactenus breviter de hominis corpore, principio materiali; sequitur nunc etiam de anima hominis, principio formali. Anima enim corporis animati forma est.

50 Anima hominis consideratur vel communiter, vel propriè.

51 Communiter considerata est, per quam homo est animal.

52 Estq; vel vegetativa, vel sensitiva.

53 Vegetativa est, quâ homo habet vitam, & qua à vita dependent. A Medicis nominatur Græcè ψυκική, ab Aristotele ζῳητική, à Platone ἄνθρωπιτική. Stirpes ut & animalia dicuntur secundum eam vivere.

54 Vita est duratio corporis animati, usq; ad terminum, quo esse desinit. Vita alia est hyperphysica, alia physica. Hic intelligitur vita, quæ est substantiæ corporeæ animatæ, cujusmodi sunt planta & animal. Timpl. in empsych. lib. I. cap. 2. probl. I. Certum vita denotat tempus, cum est duratio à termino à quo, ad terminum ad quem, quo nimirum esse desinit. Quare rectè in certas dividitur partes, quæ appellantur ætates.

55 Ætas est periodus, constitutione corporis mutatâ, vitam hominis distinguens. Variæ quidem hominis ætatum sunt distinctiones, & de earum temperamentis controvertitur. Eas autem certis annorum numeris constanter describi posse, inficiatur Valler. lib. I. cap. 8. hoc argumento: quia alii aliis maturius consenescent, & ex ephelis excedunt. Ætas est vel crescens, vel consistens, vel decrescens. Crescens ætas est vel calidior, ut pueritia & pubertas; vel frigidior, ut juvenus. Consistens est ætas, quæ inter juventutē senectutemque constituta est. Decrescens, ut senectus. Casm. in psych. c. 3. quæst. 2.

56 Vita interitus dicitur mors. Mors est interitus substantialis corporis animati. Mori nihil est aliud, quàm perire seu corrumpi secundum substantiam. Inter bruti & hominis mortem hoc est discriminis: quòd bruti anima, quemadmodum & sensuum nostrorū vigor, perit omnino in morte:

nostra autem anima superstes est & manet. Johan.Ludov.Viv.lib.2. de anima.

57 *Mors est vel naturalis, vel violenta.*

58 *Mors naturalis est, cum calidum vitale justo temporis spatio, per μάραρον seipsum conficit.* Naturale quinque modis dicitur: 1. opponitur artificiali. 2. adventitio. 3. est rei necessarium, cui naturale dicitur. 4. est id, quod cuiuspiam congruit ut sit, vel ut conservetur. 5. est id, quod necessario rei naturam sequitur, cuius est, ita, ut in ea existentia suae principium habeat. Casm.in psych.cap.3. quaest.5. Et in hac ultima significatione mors naturalis appellari potest. Per calidum vitale intelligitur non solum calor, verum etiam spiritus vitalis, cui calor ejusmodi inest, sive illi sit innatus, sive adventitius nimirum ex alimentis ortus. Timpl.in Empsych.lib.1.cap.1. probl.6. Videmus in senibus, quod facili de causa, & sine magna molestia vel dolore moriantur, & uti ignis paulatim, deficiente materia, extinguantur. Vit.Amerb.lib.3.de anima.

59 *Violenta mors est, quum calidum vitale ante justum tempus vi quadam extinguitur & corrumpitur.* Mortis violentae causae duplici distinguuntur genere: est enim aut *σέσις*, aut *μάρασις*. *Σέσις* est violenta extrinsecusque irruens caloris nativi, in quo vita consistit, extinctio. *Μάρασις* est ejusdem caloris marcor & consumptio sive tabes quaedam, itidem ab extrinsecâ causa & violentâ proveniens; ut quando humor absimitur propter nimium calorem. Seidelius in comment.de corpore & anima. In vocula *μάρασις* latet *δυσωρμία*, siquidem etiâ caloris defectus ac languor, qui ex senectute contingit homini, *μάρασις* vocatur. Timpl.lib.1.c.2. probl.15. Empsych. & Joh.Lud.Vives de anima lib.2.

60 *Hac de vita; sequitur affectio à vita pendens, quae est vel qualitas, vel motus vitalis.*

61 *Qualitas vitalis consideratur in facultatibus vitalibus & sanitate, cui opponitur morbus.* Quoniam facultates vitales magis per vitales motus innovescunt, & de sanitatis conservatione, morbi que depulsiōe Medicus sollicitus est, brevitati hinc studemus.

62 *Motus vitalis, est actus secundus corporis animati, quo eduntur actiones vita convenientes.*

63 *Estque, vel principalis, vel minister.*

64 *Principalis alterius ministerio perficitur, ut nutritio, accretio & procreatio.*

65 *Nutritio est instauratio ejus, quod in corpore animato à calido vitali est absumtum.* Nutritionis causa efficiens est calor natus: materia nutrimentum, quod ut proportionale sit corpori nutriendo, æquum est. Ad nutritionem autem omnino requiruntur hæc quatuor: 1. *πέψις*. 2. *πρόσθεσις*. 3. *πρόσφυσις*. & 4. *ὁμοίωσις*. Seidel. in comment. de anima & corpore.

66 *Accretio est corporis animati incrementum.* Accretio sumitur vel propriè, vel impropiè. Impropiè per synecd. speciei pro augmentatione, & ita competit etiam corporibus inanimatis. Propriè & perfectè sola animata aluntur & augentur, & ita oritur accretio à copiosâ nutritione, quâ plus, quàm absumtum, ad corpus accedit alimenti. Timpl. lib. 1. c. 5. probl. 1. Empsych. & Casm. cap. 11. quæst. 2. Psycholo. Finis est perfecta operatio, & ad procreationem aptitudo. Quemadmodum verò nutritio per totum vitæ tempus, ita accretio durat ad *ἀκμὴν*, circiter annum ætatis vicefimumquintum ut plurimum. Quod postea majus in nonnullis fit corpus, non augmentatio, sed pinguefactio dicenda est. Matth. Dress. lib. 2. de anima.

67 *Procreatio est, quando corpus animatum aliud simile ex se generat.* Hæc fit mediante semine efficaci, quod ex optima alimenri digesti portione, vi caloris, gignitur. Quòd si in organis feminæ prava est dispositio, sterilitas inde sequitur & infœcunditas. Timpl. lib. 1. cap. 6. problem. 4. Empsych.

68 *Administer motus est, qui inservit principali: ut,* 1. attractio, quâ alimentum allicitur. 2. retentio, quâ alimentum coquendi gratiâ retinetur: 3. alteratio, quâ, ut fiat nutritioni conveniens alimentum, alteratur: 4. expulsio, quâ alteratum alimentum partim distribuitur, partim verò superflua excrementa ejiciuntur.

69 *Hucusq; de anima vegetativa; agemus nunc de anima sensitiva, per quam homo habet sensum, & quæ à sensu dependent, ut est motus animalis.* Anima sensitiva non est forma specifica bestia, sed est forma specifica generis, videl. animalis, quod & genus hominis & bestia. Timpl. lib. 4. cap. 1. problem. 4. Empsych.

70 *Sensus est vis animalis facultatis, sensilia percipiens.* Vocula sensus accipitur dupliciter. Interdum denotat actum sentiendi, ut hoc in loco, & idem est, quod sensio vel sensatio, Græcis dicitur *αἰσθησις*. Interdum ponitur pro *δυναμει*. Timpl. lib. 2. cap. 8. probl. 1. Empsych. Causa efficiens proxima est apprehensio & dijudicatio speciei sensilis in sensorio receptæ.

Objectum ejus est τὸ αἰσθητόν, quod apprehenditur vel per se, ut Ens, vel per accidens, ut non-ens, sub ratione tamen Entis.

71 Sensus est exterior, vel interior.

72 Exterior est, qui externa objecta per externum quoddam corporis instrumentum percipit. Suntque quinque: 1. VISUS, quo homo objectum visibile, per medium διαφανὲς illuminatum, oculis percipit. 2. AUDITUS, quo homo objectum audibile, per mediū ἀκχῆς auribus percipit. 3. OLFACTUS, quo homo objectum olfactile, per medium διοσμὸν naso percipit. 4. GUSTATUS, quo homo objectum gustabile, per medium δὲ γυμῶν, linguâ percipit. 5. TACTUS, quo homo objectum tactile, per medium διαφῆς quavis corporis parte carnosâ & nervosâ percipit. Timpl. cap. 8. lib. 2. Empsych.

73 Sic fuit sensus exterior, cui dua adherent affectiones: vigilia & somnus.

74 Vigilia est exteriorum sensuum actio: somnus verò eorundem cessatio & vacatio. Hæ affectiones congruunt exteriori sensui diverso tempore. Gocl. in suo concil. philos. thes. 21. de somni natura. Timpl. lib. 2. cap. 15. probl. 1. Empf. Causa efficiens somni est calor: materialis vapor: formalis ipsa exteriorum sensuum quies: finalis est primò defatigatorum membrorum rigatio, cerebri cordisque recreatio, deinde ut actio ventriculi & epatis in concoctione cibi sit validior, revocato scil. intrò calore & spiritib. Matth. Dress. lib. 2. de anima. Somno somnium adjungitur, quod fit in interiore sensu, qui dicitur Phantasia.

75 Sequuntur jam sensus interiores, qui sensilia intra cerebrum percipiunt & cognoscunt.

76 Sensus interior est duplex: Sensus communis, & Phantasia.

77 Sensus communis est sensus interior, quo homo per anteriore cerebri partem, exteriorum sensuum actiones percipit, perceptâs q̄, ab illis imagines, per nervos apprehendit & dijudicat. Ab Aristotele vocatur νόσις. Communis sensus idè appellatur, quia communis iudex est & estimator sensilium omnium. Judicat enim & statuit, quòd percipiuntur tum à suis sensibus propria sensibilia, tum à pluribus communia: adhæc discernit quoq; inter sensibilia diverforum sensuum, propria & communia. Vit. Amerb. lib. 2. de anima.

78 Phantasia est alter sensus interior, rerum imagines à sensu communi oblatas, diutius retinens, & diligentius perpendens in media cerebri parte. Latinis dicitur imaginatio; differtque phantasia à sensu communi in hoc, quòd ille non sentiat, nisi præsentibus iisdem objectis, quæ movent externos sensus.

Seidel.

Seidel. in comment. de anima & corpore. Hæc verò absentibus etiam, species intuetur & contemplatur. Probè hîc tenendum est, memoriam non esse sensum, sed veluti thecam, quâ phantasticæ reservantur species, ut quotiescunq; iis opus est, inde depromantur.

79 *Sensui individui comites additi sunt voluptas & dolor: quarum illa oritur ex sensu rei jucunda & grata secundum hominis naturam: hæc præter naturam hominis ex sensu rei molesta & ingrata.* Sunt qui volunt, voluptatem & dolorem esse motus: sunt quoque qui affirmant, esse qualitates, quorum sententia magis veritati consentanea est. Timpl. lib. 2. cap. 9. probl. 1. Empsych.

80 *Et hæc de sensu, quem sequitur motus, videlicet appetitus sensitivus, cui opponitur aversatio.*

81 *Appetitus sensitivus est, quo homo appetit bonum sensu cognitum, cujusmodi est alimentarius, ut fames & sitis: vel venereus, quo homo sibi simile procreare appetit.* Videantur cap. 3. lib. 2. Empf. Timpl. & lib. 4. epit. Physices clariss. præsidis privatim prælectæ. Appetitum & aversionem sequitur affectus, qui est $\pi\alpha\theta\theta\epsilon$ maximè in hominis corde, ex quo sequitur progressio seu locomotio. Inter motus animales referuntur etiam respiratio & pulsatio.

82 *Sic fuit anima hominis communiter considerata, quæ homini competit, non quatenus homo est, sed quatenus est animal: sequitur, quæ in homine propriè consideratur, diciturq; anima rationalis.*

83 *Anima rationalis, est spiritus intelligens, à Deo in corpore humano ex nihilo conditus, corporiq; substantialiter unitus, ut cum eo totam hominis essentiam constituat.* Anima rationalis forma est hominis specifica, siquidem per eam homo est homo. Etenim corpori organico addita, unà cum eo hominis essentiam absolvit & perficit. Timpl. lib. 3. cap. 1. probl. 33. Empf. Dicitur anima idè spiritus, quia est substantiæ incorporeæ & invisibilis; deinde quia vitæ est spiraculum à Deo inspiratum, qui cum sit incorporeus, talem etiam spiritum in corpus Adami, ex limo factum, transfundit, Genes. 2. 7. Esa. 57. 16. Zach. 12. 1. Luc. 12. 20. & cap. 23. 46. Ad hanc etiam sententiam accesserunt Philosophi, ut legere est apud Cic. lib. 1. Tusc. quæst. ubi animæ immortalitas probatur inde, quia in anima nihil est admixtum, nihil concretum, nihil copulatum, nihil coagmentatum, nihil duplex &c. Quòd anima spiritus sit intelligens, ex hoc apparet, quia cum homo verè sit intelligens, ergo & anima intellectiva forma ejus essentialis: deinde, quia anima rationalis est forma dans ESSE homini. Bened. Perer. lib. 6.

capp. 21. & 23. Phyl. Creatur autem anima à Deo ex nihilo, & quidem in illo puncto generationis, quando jam materia ita est disposita, ut ad recipiendam formam apta sit & idonea. Timpl. lib. 3. cap. 1. probl. 30. Empf. Vit. Amerb. lib. 3. de anima. Animam cum corpore substantialiter uniri, in confesso est. Etenim anima spiritus est, non ut angelus, qui completus est spiritus, utpote qui ab omni corporis societate est liber: verum incompletus, siquidè à Deo est conditus, ut corporis moli velut sit socius, imò princeps & rex, ut ita quèdam corporea sit natura, à qua Deus agnoscì & celebrari queat. Hinc ergo notum est, post mortem animæ statum imperfectum esse, quia anima iterum corpori in resurrectione mortuorum conjungetur, & cum illo vivet. Nam non tantum anima, nec corpus tantum constituit hominem, verum hæc duo conjuncta. Sic igitur anima rationalis unitur cum corpore in unitatem substantiæ, mediante spiritu vitali tanquam unionis illius vinculo.

84 *Ab anima rationali in homine sunt affectiones propriae: eaq; vel prima, vel orta.*

85 *Affectiones hominis prima sunt intellectus & voluntas.*

86 *Intellectus est prima hominis affectio, quæ homo cognoscit intelligibile. Est autem intelligibile duplex: per se, & per accidens. Intelligibile per se magis est intelligibile, quàm quod per accidens seu per alienam speciem. Hinc magis intelligibile est aliquid, quàm nihil, ens, quam privatio entis. Timpl. lib. 3. cap. 3. probl. 7. Empfych.*

87 *Hominis intellectus consideratur dupliciter: vel quoad intelligendi modum, vel quoad finem.*

88 *Quoad intelligendi modum, duplex est: agens & patiens. Non ἄτ' εἰς αὐτὸν distincti sunt hi intellectus, sed propter diversitatem officiorum.*

89 *Intellectus agens facit, ut omne potentiâ intelligibile, actu intelligatur: patiens verò species intelligibiles ab agente factas, recipit & intuetur. Græcis dicitur prior πρῶτος ποιητικός: posterior παθητικός. Quamvis verò magnæ sint contentiones de intellectu agente & patiente, tamen si quis sequentia probè perpendat & consideret, discrimen non ad eò erit difficile. Agentis intellectus operatio duplex est: prima consistit in χωρισμῶ, i. e. separatione, quæ, quicquid est in phantasmatis materialitatis, abstrahitur, ut ex phantasmatis fieri possint νοήματα. altera in φωτισμῶ, i. e. illuminatione, quæ intellectui patienti velut fax præfertur, quemadmodum illuminatione opus est in visione. Intellectus patientis est, species νοητῶν in se recipere, quæ*

quæ receptio à Philosophis appellatur passio. Agit etiam, cum species receptas contemplatur, diligentiusq; perpendit; quod fit vel simplicia apprehendendo, vel componendo & dividendo, vel deniq; sive syllogisticè, sive methodicè discurrendo. De his præcepta Dialecticæ plenius monent.

90 Quoad finem, dividitur intellectus in theoreticum & practicum. Theoreticus intellectus dicitur, cum objectum cognoscitur sine respectu ad operationem. Practicus, si cum tali. Quousque se theoreticus extendat, docent nos disciplinæ theoreticæ, ut METAPHYSICA, PHYSICA & MATHEMATICA: quousq; verò practicus, erudiunt nos disciplinæ practicæ, videl. ETHICA, POLITICA & OECONOMICA.

91 Hæc de intellectu: nunc agamus etiam de voluntate.

92 Voluntas est, quâ homo objectum ab intellectu monstratum, liberè appetit vel averfatur. Sicut intellectus versatur in cognitione veri & boni: ita voluntas in appetitu boni, & averfatione mali, intellectu scil. cogniti. Voluntas enim nihil desiderat, neque affectat, nisi quod prius ab intellectu fuit cognitum: IGNOTI ENIM NULLA CUPIDO. Seidel. in comment. de anima & corpore. Voluntatis essentialia adjunctum est libertas. Hoc tam verum est, ut si coactio propriè dicta voluntati tribuatur, ipsam voluntatis essentialiam tolli, necesse sit. Sunt autem voluntatis actiones VELLE ac NOLLE. Medium inter hæc est, actionem suspendere. Philipp. Melanch. in lib. de anima.

93 Actiones voluntatis sunt vel elicita, vel imperata.

94 Elicita sunt, quibus voluntas per sese nec simulans, nec aliis imperans, aliquid expetit aut averfatur.

95 Imperata actiones sunt, cum voluntas aut sibiipsi, aut inferioribus viribus imperat. Imperat autem vel $\pi\omicron\lambda\iota\tau\iota\kappa\acute{\omega}\varsigma$, ut affectibus; vel $\delta\epsilon\alpha\pi\omicron\tau\iota\kappa\acute{\omega}\varsigma$, ut exterioribus membris.

96 Et hæc sunt prima hominis affectiones, intellectus scil. & voluntas: orta sunt, quæ à primis oriuntur, suntq; tres: loquela, risus ac fletus.

97 Loquela est, quâ homo rationis cogitata, voluntatisq; decreta, per voces articulatas alii enuntiat & significat. Parat sæpe loquela amicitiam, sæpe etiam eam violat. Differentia inter loquelam sive sermonem & linguam est hæc: Loquela sive sermo omnibus hominibus naturalis est; hæc verò vel illa lingua non, siquidem linguarum cognitio non secus ac aliarum rerum nullo alio modo naturaliter ab homine acquiri potest, quàm per sensum, docendo & discendo. Timpl. lib. 3. cap. 8. probl. 4. Empsych.

98 *Risus est, quo homo letitiam & delectationem, ex suavi & faceta re collectam, oris in transversum diductione ostendit. Risus soli competit homini, quia ille est effectum animæ rationalis, ideoque nemini nisi animâ rationali prædito competit: Deinde quia inter animantes omnes, solus homo habet vultum. Lud. Viv. lib. 2. de anima.*

99 *Fletus est, quo homo lachrymarum effusione tristitiam ex re incommoda conceptam, significat. Fletus solius hominis est, & cadit etiam in virum fortem & sapientem, sed moderatus. Atque hæ sunt affectiones hominis naturales, quæ quomodo gubernandæ sint & moderandæ, ut sint honestæ, decoræ & gratæ, non ex Physica, sed ex Ethica est petendum. Sic enim ubi definit Physicus, ibi incipit Ethicus.*

SOLI JEHOVÆ GLORIA.

PRÆ-

PRÆSES AD DOMINUM
RESPONDENTEM.

DElphorum templo (res est memorabilis) auro
 Inscriptum puro γῶδι σκαυτὸν erat.
 Parjetibus multi inscribunt, vix cordibus ulli,
 Nec facile sese noscere quisq. potest.
 Alterius vitis facilis sententia fertur,
 Propria qui possit cernere, nullus erit.
 Nec satis est hominis structuram & munera mentis
 Noscere, virtutis ni decus inde fluat.
 Tu bene, DILESI, de corpore disseris, hujus
 Concinno partes ordine dinumeras.
 Et dotes animi, magni vestigia fove,
 Narras, personâ res ea digna tuâ est.
 Hac tu dum spectas, totum te noscere discis,
 Se bene qui noscit, tutior ille manet.
 Ergo tui studii sit cura hæc unica, possis
 Ut sanâ in sano corpore mente frui.

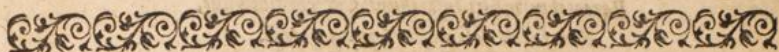
ΕΤΙΓΡΑΜΜΑ

D. HERMANNI RAVENSPERGERI
IN

Elegantem & eruditam MICHAELIS DILESH auditoris
& domestici charissimi de HOMINE
disputationem.

Sicut in Augusto de divite messe triumphant,
 A quibus est felix antea facta leges:
 Sic & in Augusto de divite messe triumphas,
 A te nam felix antea facta leges.

Scilicet ingenii tibi concessisse beati,
Jam pridem ut licuit, sic libuit quoq; agrum.
Nunc exinde metis, nunc fructum colligis amplum,
Qui recreare potest teque tuumque patrem.
Præfide Philosopho, quis HOMO sit, disferis inde:
Et mox theologici, præfide me hoc facies.
Sic satis ostendis, messem quod feceris amplam,
Idque quia est felix antea facta seges.

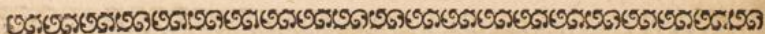

AD EXIMII INDOLIS JUVENEM, DN. MICHA-
ELEM DILESIUM S. PHILOSOPHIÆ & SS. THEOLOGIAE
studiosum, amicum, commensalem, ac fratrem suum
charissimum.

LAudio tui studii curam, vigilemque laborem,
Quod quævis lustras doctorum scripta virorum.
Perge tuis studiis curâ invigilare perenni,
Sic tandem sacra doctrina culmen adeptus,
Præco Dei verbi es, paulo post crede futurus.

Non ut volui, sed ut potui, lubens tamen
apposui GEORGIUS CLAPHOU-
ERUS Geldrus.

Anno, Non MIHI, sed tibi serVio, ChrIste

AD DN. MICHAELEM DILESIUM, AMICUM
SUUM DILECTUM DE HOMINE
disputantem.

Sunt duo queis homini Sapiencia vera paratur,
Cognitioque Dei, cognitioque Sui:
Hæc duo cum quæras, MICHAEL, persuavis amice,
Non dubium est, tandem quin serVus esse queas.

Anno

ADsIt ab atherIo sVDlls beneDICTIo patre.

JOHANNES GEORGIJ Bidingensis.

F I N I S.

